

PAŃSTWOWA RADA OCHRONY PRZYRODY - KOMISJA DS. CITES
THE STATE COUNCIL FOR NATURE CONSERVATION – CITES COMMITTEE

Member of IUCN

National CITES Scientific Authority

Ministerstwo Środowiska, ul. Wawelska 52/54, 00-922 Warszawa
tel.: (+48) 225792017, fax: (+ 48) 225792730, CITES-SA@prop.mos.gov.pl

PROP/CITES/2015-205-1-ak

Poznań, 13 sierpnia 2015 r.

Sz.P. Maciej H. Grabowski
Minister Środowiska
Polski Organ Zarządzający CITES

OPINIA

Dotyczy zapytania firmy Mazowieckie Centrum Rehabilitacji i Rekreacji Sp. z o.o. (od 21.04.2015 noszącej nazwę Polskie Centrum Edukacji i Ochrony Mórz Sp. z o.o.) dotyczącego warunków uzyskania zezwolenia na wwóz do Polski z Litwy delfinów – **butlonosów pontyjskich *Tursiops truncatus* (Montagu, 1821) ssp. *ponticus* Barabash-Nikiforov, 1940**, urodzonych i wyhodowanych w niewoli.

Butlonos zwyczajny, w tym podgatunek butlonos pontyjski, jest zamieszczony w Załączniku II CITES i Aneksie A do rozporządzenia Rady (WE) 338/97.

Niniejsza opinia jest wydawana na prośbę Ministerstwa Środowiska, w trybie art. 96 ust. 3 pkt 5 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Zgodnie z kompetencjami Komisji, skupia się ona jedynie na zagadnieniach dotyczących CITES i powiązanych przepisów Unii Europejskiej (UE WRT). Aspekt wynikający z przepisów o ochronie gatunkowej i zezwoleń na import okazów gatunku objętego ochroną gatunkową ścisłą został omówiony w opinii połączonych Komisji PROP nr PROP/KOZ-CITES/2015-203-1-ak.

W piśmie stanowiącym wniosek o udzielenie wyjaśnień, podano następujące istotne informacje:

- Delfiny te mają deklarowane pochodzenie: urodzone i wyhodowane w niewoli, a jako miejsce ich urodzenia, a jednocześnie ich aktualnego właściciela, podano delfinarium wchodzące w skład Litewskiego Muzeum Morza w Kłajpedzie.
- Litewskie Muzeum Morza ma pozostać właścicielem delfinów, które stanowią jego „nadwyżkę hodowlaną”. Wnioskodawca ma je otrzymać jedynie w depozyt. Depozytariusz ma także „zapewnić kadrę opiekującą się zwierzętami – doświadczonych weterynarzy i opiekunów, którzy opiekowali się tymi zwierzętami przed ich przywozem”.
- W pierwszej kolejności planuje się przyjęcie w depozyt 3 delfinów, a „po okresie ocen przez depozytariusza <...> opieki nad powierzonymi zwierzętami” depozyt ma objąć kolejny okaz. Napisano: „Na chwilę obecną w obiekcie tym przebywać mają cztery okazy butlonosów”.
- Delfiny mają być sprowadzone do nowego obiektu, którego budowę się dopiero planuje, a który ma być zlokalizowany w Mszczonowie (woj. Mazowieckie).
- Deklarowanym przeznaczeniem delfinów mają być: pokazy, edukacja, badania naukowe oraz delfinoterapia (tej ostatniej nie wymieniono jednoznacznie, ale

napisano: „badanie wpływu bodźców dźwiękowych i wizualnych pochodzących od tych inteligentnych zwierząt na samopoczucie ludzi, w szczególności dzieci i ludzi cierpiących na różnorakie schorzenia”).

W piśmie podano parametry techniczne, jakie ma spełniać delfinarium (liczba i wielkość basenów, wysokość stropu, parametry wody, temperatura wody i powietrza). Dołączono także:

- kopie świadectw do użytku komercyjnego, wystawionych dla delfinów, które mają być przekazane w pierwszej kolejności w depozyt;
- szkic sytuacyjny („wizualizacja”) ukazujący rozplanowanie obiektu, w tym rozmieszczenie i kształt poszczególnych basenów.

Gdyby przekazywane delfiny były urodzone i wyhodowane w niewoli zgodnie z przepisami CITES i UE WTR i wystawiono dla nich wspólnotowe świadectwa dla okazów do użytku komercyjnego, polskie organy CITES nie miałyby żadnego wpływu na sprowadzenie i wykorzystanie tych zwierząt. Zastosowanie miałyby jedynie regulacje weterynaryjne (wykraczające poza kompetencje PROP) oraz przepisy związane z ochroną gatunkową, które – jak zaznaczono wyżej – zostały omówione w opinii połączonych Komisji PROP nr PROP/KOZ-CITES/2015-203-1-ak.

Załączone do pisma kopie świadectwa budzą jednak istotne zastrzeżenia, dotyczące ich ważności. Na wszystkich trzech świadectwach załączonych do pisma podano, że delfiny te mają pochodzenie „D” lub „C” (urodzone i wyhodowane w niewoli zgodnie z art. 54 rozporządzenia Komisji (WE) nr 865/2006. Tymczasem wg informacji uzyskanych nieformalnie przez Komisję PROP ds. CITES, żaden z delfinów w tym delfinarium nie należy do drugiego pokolenia urodzonego w niewoli („F2”). Wszystkie albo pochodzą z wolności („W”), albo co najmniej jeden z ich rodziców pochodzi z wolności. Gdyby ta informacja została potwierdzona, oznaczałoby to, że nie został spełniony warunek z art. 54 pkt 4, w związku z definicją z art. 1 pkt 2 rozporządzenia Komisji (WE) nr 865/2006, pozwalający uznać te okazy za urodzone i wyhodowane w niewoli w zgodzie z przepisami CITES i UE WTR. Biorąc pod uwagę trudności w hodowli delfinów, wysoką śmiertelnością delfinów w delfinarium w Kłajpedzie i kontrowersje związane z warunkami przetrzymywania w tym ośrodku, fakt, że przez ponad 20 lat¹ nie udało się w nim uzyskać pokolenia F2, świadczy, że nie można uznać, iż spełniony jest warunek, że stado jest „zarządzane w sposób, który gwarantuje wydanie, w kontrolowanym środowisku, potomstwa drugiego pokolenia”.

Komisja PROP ds. CITES zwróciła się do organów CITES Litwy z pytaniem dotyczącym zasadności uznania tych okazów za urodzone i wyhodowane w niewoli, jednak do czasu wydania tej opinii nie uzyskała żadnej odpowiedzi.

Jeśli potwierdzi się, że przedmiotowe okazy nie mają pochodzenia „C” lub „D”, ale „F”, niezależnie od zezwoleń wynikających z ochrony gatunkowej, dla planowanego sprowadzenia i wykorzystania delfinów konieczne będzie wydanie przez odpowiednie organy zarządzające CITES (po zasięgnięciu wiążącej opinii polskiego organu naukowego) świadectw:

- na przemieszczenie,
- do użytku komercyjnego (dla transakcji).

W przypadku świadectwa na przemieszczenie, przedmiotem analizy, w tym opinii Komisji PROP ds. CITES, będzie spełnienie warunku określonego w art. 9 ust. 2 lit. a rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97, a więc upewnienie się, że pomieszczenia

¹ Dla tego gatunku IUCN przyjmuje, że 20 lat to średni czas trwania jednego pokolenia.

przeznaczone dla tych okazów w miejscu przeznaczenia są właściwie wyposażone, aby zapewnić im odpowiednią ochronę i opiekę.

Jak wynika z przedstawionego pisma, wnioskodawca nie dysponuje wykwalifikowanym personelem do opieki nad tymi zwierzętami, ale ma zamiar korzystać z pomocy personelu z delfinarium w Kłajpedzie. Warunki przetrzymywania zwierząt w tym delfinarium były przedmiotem wielu krytyk, co znalazło potwierdzenie w wynikach badania przyczyn śmierci zwierząt padających w tym ośrodku². Wskazują one jako powody śmierci chroniczne choroby układu oddechowego i pokarmowego, niewłaściwe leczenie, oraz urazy (zadawane przez inne delfiny lub samodzielnie – o ściany i urządzenia delfinarium). Wyniki te nie wystawiają opiekunom dobrego świadectwa.

Przedstawione w piśmie planowane warunki przetrzymywania delfinów zostały przez Komisję ds. CITES porównane z wymaganiami stawianymi przez legislację krajów, w których znajduje się większa liczba delfinariów (Włochy³, Brazylia⁴), poddane ocenie na podstawie dostępnych danych o wymaganiach i behawiorze delfinów oraz przekazane z prośbą o wyrażenie opinii pomocniczej do czterech zagranicznych ekspertów⁵ w dziedzinie ochrony i hodowli delfinów. Wyniki wszystkich tych analiz dały bardzo podobne – negatywne. Baseny (ich kształt, rozmiary, rozłożenie i sposób połączenia) zostały źle zaplanowane, a część parametrów jest zdecydowanie zbyt mała – nawet wg standardów przyjmowanych w istniejących delfinariach. Basen na otwartym powietrzu jest zdecydowanie zbyt mały, a niemożność jego wykorzystywania przez delfiny przez cały rok jest wg niektórych ekspertów dyskwalifikująca. Zgodnie z aktualną wiedzą, niektóre z przyjętych parametrów wody są niewłaściwe dla tego gatunku – mają planowane zbyt duże, dopuszczalne zakresy. Poważne zastrzeżenia budzi planowany sposób odkażania wody (chlor). Przede wszystkim jednak – w opisie brak wielu kluczowych informacji. Przykładowe braki to: materiał i rodzaj powierzchni zastosowany do wyłożenia basenów, przekrój kanałów łączących baseny, rodzaj zabezpieczeń i zamknięć między basenami, wyposażenie, zagwarantowana obsługa, planowany czas przebywania delfinów w poszczególnych basenach (czy w basenie głównym będą mogły przebywać cały czas, czy tylko podczas pokazów), rodzaj oświetlenia, systemy awaryjne i zapasowe.

Komisja PROP ds. CITES, podobnie jak Komisja PROP ds. Zwierząt, stoją na stanowisku, że w warunkach Polskich (brak dostępu do stosunkowo ciepłego morza o odpowiednim zasoleniu, z możliwością wydzielenia dużych przestrzeni dla delfinów trzymanych w kontrolowanych warunkach), jedynym gatunkiem waleni, dla którego jest potencjalnie możliwe zapewnienie właściwych warunków do przetrzymywania, jest morświn zwyczajny (*Phocoena phocoena*), o ile przetrzymywanie będzie miało z założenia charakter czasowy i będzie realizowane w celu leczenia, rehabilitacji i przywrócenia do środowiska naturalnego okazów chorych, rannych lub osłabionych. W przypadku pozostałych gatunków waleni, ich przetrzymywanie w delfinariach urządzonych na stałym lądzie nie może być uznane za spełniające warunek zapewnienia im odpowiednich (dostosowanych do wymagań biologicznych) warunków. Zostało to szerzej omówione w opinii połączonych komisji PROP nr PROP/KOZ-CITES/2015-203-1-ak. Jednak nawet zakładając, że przetrzymywanie waleni w delfinariach zorganizowanych na lądzie jest dopuszczalne przy

² Kleiva Ž., Mačiulskis P., Pockevičius A., Aniulienė A., Jonaitis E. 2011. Analysis of death causes of the captive black sea dolphins (*Tursiops truncatus ponticus*), Veterinarija ir Zootechnika (Vet Med Zoot). T. 53 (75).

³ Environment Ministry - Decree 469 of 6 December 2001, Journal No. 15 of 18 January 2002.

⁴ Ministry of the Environment, Brazilian Institute for the Environment and Natural Renewable Resources - Regulation No. 3 of 8 February 2002.

⁵ Naomi Rose, Joan Gonzalvo, Margaux Dodds, Cathy Williamson.

zastosowaniu przyjmowanych współcześnie rozwiązań w placówkach o podobnym charakterze, gdyby w przyszłości polski organ naukowy miał zaopiniować warunki przedstawione w piśmie – opinia ta mogłaby być jedynie negatywna.

W przypadku świadectwa do użytku komercyjnego – gdyby zwierzęta te miały pochodzenie „F”, mogłyby być wydane jedynie świadectwa dla transakcji, dla jednego z celów określonych w art. 8 ust. 3 lit. e-g rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97. W piśmie podano, że hodowla ta ma spełniać wszystkie te cele.

Po przeanalizowaniu podanej argumentacji Komisja PROP stwierdza, że w rzeczywistości planowane wykorzystanie delfinów ma charakter czysto komercyjny i nie spełnia żadnego z celów, które mogłyby być podstawą do wydania takiego świadectwa.

Zgodnie z art. 8 ust. 3, zezwolenie na działania komercyjne może być wydane, jeśli:

1. (lit. e) – *okazy też są w wyjątkowych okolicznościach wymagane na rzecz postępu naukowego lub istotnych celów biomedycznych stosownie do dyrektywy Rady 86/609/EWG z dnia 24 listopada 1986 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących ochrony zwierząt wykorzystywanych do celów doświadczalnych i innych celów naukowych, w przypadku gdy dany gatunek jest jedynym odpowiednim do realizacji tych celów i gdy brak okazów tego gatunku urodzonych i wyhodowanych w niewoli.* W tym wypadku warunek nie jest spełniony. W delfinariach na świecie spotyka się delfiny o pochodzeniu „C”, brak dowodów naukowych, by delfinoterapia przynosiła jakiegokolwiek unikatowe korzyści dla chorych (których nie można uzyskać w wyniku np. aktywności ruchowej czy kontaktu z innymi zwierzętami), a w piśmie nie wskazano na żadne wyjątkowe cele badawcze, które mogłyby się przyczynić do „postępu naukowego”.

2. (lit. f) – *są przeznaczone do celów hodowli lub rozmnażania, których realizacja przyniesie korzyści w zakresie ochrony gatunku.* Choć w piśmie wskazano taki cel, nie wymieniono żadnego programu ochronnego czy reintrodukcyjnego, na cele którego miano by w tym ośrodku prowadzić hodowlę. Komisji nic też nie wiadomo, by taki program był planowany czy realny. Przeciwnie – eksperci zagraniczni, których opinię zasięmano, podkreślali, że tworzenie nowego delfinarium nie będzie miało żadnego korzystnego, a jedynie negatywne skutki dla ochrony tego gatunku, jak i ogólnie – walen.

3. (lit. g) – *mają być przeznaczone do celów badawczych lub edukacyjnych, mających przyczynić się do zachowania lub ochrony gatunków.* Pokazy delfinów są antytezą właściwej edukacji na temat ochrony zasobów mórz. Promują przedmiotowe, rozrywkowe wykorzystywanie walen. Jak zaznaczono wyżej – wnioskodawca nie wskazał żadnego programu badawczego, który usprawiedliwiłaby potrzebę tworzenia nowego delfinarium, a badania prowadzone na delfinach utrzymywanych w niewoli mają niewielkie znaczenie dla poznawania rzeczywistej biologii czy behawioru tych zwierząt.

Biorąc powyższe pod uwagę, sądząc na podstawie informacji dostarczonych w omawianym piśmie, opinia polskiego organu naukowego na temat wydania dla tych delfinów świadectw (dla transakcji) do użytku komercyjnego mogłaby być jedynie negatywna, gdyż nie zostało spełnione żadne z kryteriów dotyczące celów hodowli, które kwalifikowałyby do wydania zezwolenia na taką działalność.

Podsumowując: Komisja PROP ds. CITES, działając w imieniu Państwowej Rady Ochrony Przyrody – organu naukowego CITES, wyraża przekonanie, że gdyby potwierdzono, iż okazy delfinów planowane do sprowadzenia do Polski nie mają deklarowanego pochodzenia „C” lub „D”, nie mogłaby wydać

pozytywnej opinii dotyczącej wydania świadectwa do użytku komercyjnego dla tych okazów.

Jednocześnie Komisja PROP ds. CITES zwraca uwagę, że w jej opinii także wydawanie zezwoleń na import delfinów spoza Unii Europejskiej (patrz opinia nr PROP/CITES/2015-204-1-ak) oraz wydawanie zezwoleń na podstawie art. 56 ustawy o ochronie przyrody na przetrzymywanie, posiadanie, chów i hodowlę żywych okazów waleni na potrzeby delfinariów (patrz opinia PROP/KOZ-CITES/2015-203-1-ak), byłyby niewłaściwe i indywidualne wnioski będą negatywnie opiniowane przez PROP.

Jednocześnie Komisja PROP ds. CITES przedstawia następujące rekomendacje:

- 1. Proponujemy, by polski organ zarządzający przeprowadził konsultacje z organami CITES Litwy, w celu ustalenia, czy w odniesieniu do delfinów, które miałyby być sprowadzone do Polski, rzeczywiście spełnione są wszystkie warunki pozwalające na uznanie ich za urodzone i wyhodowane w niewoli.** W przypadku potwierdzenia, że w tym delfinariu nie uzyskano drugiego pokolenia, proponujemy zasugerowanie organowi zarządzającemu Litwy dokonanie korekty świadectw – zamianę ich na świadectwa dla transakcji na terenie Litwy i wpisanie w nich pochodzenia odpowiednio: „W” lub „F” (ew. „F1”).
- 2. Zalecamy skierowanie przez polski organ zarządzający pisma do organów zarządzających innych krajów UE, w tym w szczególności tych, w których znajdują się delfinaria, z sugestią, by w przypadku wydawania świadectw do użytku komercyjnego dla delfinów, na podstawie art. 11 ust. 3 zdanie drugie rozporządzenia Komisji (WE) nr 865/2006, wydawały wyłącznie świadectwa dla transakcji i w miarę możliwości powstrzymywały się od wydawania świadectw dla transakcji ważnej poza granicami ich jurysdykcji bez wcześniejszego uzgodnienia tego z odpowiednim organem danego kraju.** Prowadzenie delfinariów jest bardzo kontrowersyjne i w wielu przypadkach może mieć szkodliwe oddziaływanie na stan ochrony gatunków waleni, nawet jeśli wykorzystywane są w nich delfiny urodzone w niewoli. Poszczególne kraje nie mają wpływu na sposób wykorzystywania delfinów w innych krajach Unii Europejskiej, co stanowi czynnik związany z ochroną gatunku, upoważniający do wydania świadectw dla transakcji na podstawie cytowanego art. 11 ust. 3 zdanie drugie. Przyjęcie takiego rozwiązania zapobiegnie sytuacji, gdy decyzja organu jednego państwa utrudni lub uniemożliwi realizację pełnej kontroli lub wręcz zakazu działalności delfinariów w innym państwie Unii Europejskiej (poprzez wykorzystywanie w nim świadectw dla okazów jako dokumentów zezwalających na dowolne komercyjne wykorzystywanie waleni, dla których je wystawiono).

W imieniu Komisji PROP ds. CITES

dr Andrzej Kepel
przewodniczący Komisji

Do wiadomości:

- Ministerstwo Środowiska, Departament Leśnictwa i Ochrony Przyrody, Wydział ds. Konwencji
- Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Departament Zarządzania Zasobami Przyrody
- Członkowie PROP
- a/a